

Kovács Tamás

AZ I. VILÁGHÁBORÚ UTÁNI INTERNÁLÁSOK

Az I. világháború végét követő, 1918. október végi – november eleji hihetetlen eufóriát hatalmas zűrzavar követte. A korabeli magyar politikai elit (vagy inkább elitek) hamar szembesült(ek) azzal, hogy az általuk elért politikai eredményekért a magyar társadalom nem minden tagja és csoportja lelkesedett egyformán. Sőt, egyenesen voltak olyanok, akik elégedetlenségüknek nem pusztán hangot adtak, hanem a regnáló hatalom ellen szervezkedtek. Más kérdés, hogy ezek a szervezkedések mennyire voltak, maradtak elméleti szinten, avagy hogy ezek a csoportok és/vagy személyek egészen pontosan hogyan is képzeltek el a jövőt. Ezen mozgolódások ellen 1918 végén – 1919 elején a kormányok már és még a rendőrség segítségével, alapvetően egy jogilag szabályozott úton akartak fellépni.

A hivatalos fellépés okait, módjait és mikéntjeit volt hivatott rendezni az 1919. február 22-én kiadott XX. néptörvény, amely „a forradalom vívmányait veszélyeztető egyéneknek rendőri felügyelet alá helyezéséről és őrizet alá vételéről” szólt. Erre hivatkozva több közéleti, elsősorban karlista, legitimista személyt internáltak. Lehet, hogy csak véletlen egybeesés, de a minisztertanács 1919. február 22-ei ülésének 28. napirendi pontjában – a Honvédelmi Minisztérium előterjesztésében – konkrét (!) internálási ügyeket tárgyalt.¹ A későbbiekben mindösszesen egy esetben fordult elő, hogy a minisztertanács konkrét személy(ek) internálási ügyével foglalkozzon. Az 1919. március 21-ei (!) ülésen, annak 26. pontjában Szikora Zoltán lapszerkesztő internálása volt a grémium előtt. Ennek a napirendi pontnak azonban – szemben az egy hónappal korábbival – a Belügyminisztérium volt az előterjesztője.² Ezt követően legközelebb konkrét személy(ek) internálására vonatkozó napirend a minisztertanács ülésén csak 1921-ben volt ismét: IV. Károly második sikertelen visszatérési kísérlete utáni sorsát tárgyalták, akit végül Tihanyba internáltak.

¹ MNL OL K 27, 121 doboz, 1919. február 22-ei minisztertanácsi ülés jegyzőkönyve.

² MNL OL K 27, 122 doboz, 1919. március 21-ei minisztertanácsi ülés jegyzőkönyve.

A Tanácsköztársaság bukása után az ellenforradalmi erők célkeresztjében a kommunisták álltak, gyakorlatilag minden rendelkezés ellenük irányult, de legalábbis a gyakorlatban így csapódott le. Beniczky Ödön belügyminiszter 1919. december 5-én adta ki a 91383/1919 számú BM rendeletét az „állam biztonságára vagy a közrendre és közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, valamint gazdasági okokból káros egyének őrizetbe vételéről”.³

A rendelet 1. §-a az országban tartózkodó külföldiekre, valamint a velük egy háztartásban élőkre vonatkozott.⁴ Amennyiben a rendelet címében foglalt kategóriákba estek, akkor őrizetbe vételüket és internálásukat, majd kitiltásukat haladéktalanul kezdeményezni kellett. Ez a passzus rögzíti, hogy „[a] megszállás alatt lévő területek lakossága a békeszerződés megkötéséig külföldinek nem tekinthető”.⁵ A rendelet kizárta a fellebbezés lehetőségét, a döntés gyakorlatilag mindenhol a rendőrség kezében volt: „a budapesti államrendőrség hatósága területén a budapesti rendőrfőkapitány, vidéken az elsőfokú rendőrhatalóság előterjesztésére a törvényhatóság első tisztviselője, illetőleg az államrendőrség hatósága területén a kerületi főkapitány határoz.” Az internálásokról azonban a végső szót minden esetben a belügyminiszter mondta ki.⁶ A rendelet további szakaszai részletesen szabályozták az internálás menetét, az internált jogait, lehetőségeit, illetve hogy mi mindent nem tehet, nem vihet magával.

Talán ad némi pikantériát ennek a rendeletnek, hogy pontosan ekkor és ebben a *Belügyi Közlöny*ben tette közzé a kormány a 6335/1919 számú ME rendeletét is, amelyben a következőket olvashatjuk:

³ *Belügyi Közlöny*, 24(56), 1588–1589. A minisztertanács 1919. december 2-ai ülésén is téma volt az internálások szabályozása. MNL OL K 27, 124. doboz, 1919. december 2-ai minisztertanácsi ülés jegyzőkönyve. Vélelmezhető, hogy a jogi és gyakorlati kérdések rendezése nem ment zökkenők nélkül, hiszen a minisztertanács december 23-án újból tárgyalta a kérdést. MNL OL K 27, 124. doboz, 1919. december 23-ai minisztertanácsi ülés jegyzőkönyve.

⁴ Érdemes idézni a *Zalai Közlöny* egyik 1919. december 6-ai, *A galíciai zsidók internálása* című cikkét: „A galíciai és orosz-lengyel zsidókat pár napon belül az utolsó szál emberig eltoloncolják. Ez természetesen nemcsak Budapesten fog megtörténni, hanem az ország összes városaiban. Ezidőszent internálási helyül még csak Hajmáskér van kijelölve, mivel azonban ez egyedül föltétlen kevésnek fog bizonyulni a több százezerre menő zsidó és bolsevista tömegek befogadására, még egyéb helyeken is fel fognak állítani a hajmáskérihez hasonló katonai internálótáborokat. Az internáltak ellátásáról gondoskodva lesz. Azok azonban, kik megfelelő vagyonnal rendelkeznek, kötelesek lesznek az államnak az ellátásukkal járó kiadásokat megtéríteni. Az elszállításukat külön e célra beállított vonatokkal fogják lebonyolítani. Értesülésünk szerint több ilyen »zsidó-vonatot« fognak beállítani és az eltoloncolást már hétfőn meg is kezdik” (*A galíciai zsidók internálása* 1919).

⁵ *A galíciai zsidók internálása* 1919.

⁶ *A galíciai zsidók internálása* 1919.

„Szigorú kötelességévé teszi [...] a magyar kormány valamennyi hatóságnak és hatósági közegnek, hogy tartózkodjék minden olyan intézkedéstől vagy magatartástól, amely a szabadságjogok gyakorlását akadályozná vagy lehetetlenné tenné. A hatóságnak mindazon tagja vagy közege ellen, aki e rendelkezést megsérti vagy kijátssza, a büntető vagy fegyelmi eljárást haladéktalanul folyamatba kell tenni.”

Magáról az internálásról szóló rendeletet Simonyi-Semadam Sándor miniszterelnök – aki ekkor egyben a belügyminiszteri tárcát is vezette – 1920. március 27-én módosította az 4352/1919 számú BM rendeletben.⁷ Ebben vezetik be és írják le részleteiben a „rendőrhatalósági felügyelet alá helyezés” fogalmát. Magának az internálás okainak, menetének stb. szabályozásában azonban ekkor még nem történt változás.

Az internálással kapcsolatos lényegi változás a Bethlen István miniszterelnök és Peyer Károly szociáldemokrata pártvezető közti tárgyalások, majd paktum megkötésével párhuzamosan történt. A 13920/1920 számú BM rendelet már előírta, hogy hivatalból minden internálási ügyet három hónap után felül kell vizsgálni. Ennek eredményét a belügyminiszter elé kell terjeszteni, aki ezen ismeret birtokában dönt a további hatósági eljárásról vagy esetleg annak felfüggesztéséről.

Az utolsó jelentős rendelet az 1922. február 10-én kiadott 3000/1922 számú BM rendelet volt.⁸ Ez egyrészt rögzítette, hogy akinek van lakása, munkája, és valaki felelősséget vállal érte, az elbocsátható, csupán megfigyelés alatt kell tartani. Ugyanakkor mindazoknak az internálását elrendeli, akik akár nyílt, akár titkos izgatással a magyar állam rendjének, belső békéjének és a fennálló társadalmi rendnek a megbontására törekszenek.⁹ Az 1919–1922 közötti időszakban, bármilyen meglepőnek is tűnik, jóval kevesebb internálótábor működött, mint például a II. világháború alatt. Érdekes megjegyezni, hogy a mindennapi életben, de különösen a sajtóban bármilyen, állam által fenntartott tábor internálótábor volt, függetlenül annak valódi jellegétől.

A szigorú értelemben vett internálások a Belügyminisztérium hatáskörébe tartoztak, mint ahogyan az a fentebb citált rendeletekből is kiderül. A kezdeti

⁷ Simonyi-Semadamot később Dömötör Mihály váltotta a belügyi tárca élén. Dömötör egyik legfontosabb intézkedése a szabadkőműves-páholyok feloszlása volt (1920. május 18., 1550/1920 számú BM rendelet).

⁸ *Magyarországi Rendeletek Tára*, 56(1–12), 221–223.

⁹ 3000/1922 számú BM rendelet.

időszakban Szirmay Andor rendőrfőkapitány alá tartoztak az internálási ügyek. Szirmay tapasztalt rendőr volt, aki azonban csakhamar nyugállományba vonult. Utódja 1920. április 3-ai hatállyal Barkóczy László lett, aki nem rendőr, hanem minisztériumi alkalmazott, miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel felruházott miniszteri titkár volt. Barkóczyt azonban 1920. november 6-án felmentették. Ennek oka, hogy alig több mint féléves működése alatt számos panasz érkezett ellene. A teljesség igénye nélkül: nem engedte, hogy élelmiszert vásároljon a zalaegerszegi internálótábor a foglyoknak, nem reagált a rossz állapotokat leíró jelentésekre sem. Bukásához nagyban hozzájárult az is, hogy korrupciós vádak is felmerültek ellene: 80–150 ezer korona ellenében bárkinek elintézte az internálótáborból való kiszabadulást. Utóbbi esetek olyan méretű vihart kavartak, amelyre már a belügyi vezetésnek is reagálnia kellett. Ferdinandy Gyula belügyminiszter így végül kénytelen volt meneszteni Barkóczyt.¹⁰

Utódjául Baksa János¹¹ rendőrfőtanácsost nevezte ki, aki egészen 1922 novemberéig vezette a Belügyminisztérium Internáló Osztályát, amikor az osztály beolvadt a Közbiztonsági Főosztályba. Vagyis 1922 végére az internálások nem jelentettek akkora és annyi munkát a belügynek, hogy miatta egy külön szervezeti egységet tartson fenn.

Az internálótáborok mellett működtek másfajta táborok is az 1920-as évek elején, amelyek a Honvédelmi Minisztériumhoz tartoztak. Ennek oka, hogy a háború végén egyrészt a Magyar Királyság területén amúgy is működő hadifogolytáborok mellett új gondként lépett fel a frontról, illetve az antantfogságból hazaözoñlő katonák tömege. Ugyanakkor az is igaz, hogy nem egy esetben nehéz megkülönböztetni ezeket a táborokat egymástól, mi több az esetek egy részében egy helyen, párhuzamosan működtek.

A magyar katonák összegyűjtése azonban már jóval az országhatárokon kívül megkezdődött, hazatérésük megszervezése önmagában sem volt kis logisztikai feladat. A hazatért katonákat ezután elküldték az úgynevezett leszerelótáborok egyikébe. Itt nemcsak 14 napos egészségügyi karanténon kellett túlesniük, hanem itt próbálták meg kiszűrni közülük a bolsevik/kommunista, illetve bolsevik-/kommunistagyanús személyeket. Ezt rutinos, kémelhárítási feladatokban jártas

¹⁰ Az MTI 1920. november 9-ei napi tudósítása szerint Barkóczyt a saját kérésére helyezték át más osztályra addig, míg ügye tisztázódik (MTI 1920).

¹¹ Baksa János (Keszthely, 1878. augusztus 19. – ?) – rendőrfőkapitány-helyettes, lapszerkesztő. 1906-ban lépett a budapesti államrendőrség szolgálatába. 1928-ban címzetes, 1935-ben valóságos rendőrfőkapitány-helyettes lett. 1936-ban a közigazgatási osztályt vezette. Szerkesztette a *Rendőrségi almanachot* (1923), főszerkesztője volt a *Rend* című szaklapnak is.

katonákra bízta, akik feladatukat egyes esetekben talán túl komolyan is vették. Ilyen szűrőtábor működött Csóton, Inotán és Zalaegerszegen.¹² E dunántúli települések mellett a románok által megszállt országrészekben is voltak leszerelő, illetve hadifogolytáborok. Praktikusan ilyen táborba zárták be 1919. augusztus 1. után a Tanácsköztársaság exvezetőit is.

Úgymond „igazi” internálótábor eleinte csak Hajmáskéren működött, létrejött 1919 őszére datálható, megszűnése pedig 1920 áprilisára. Az öthektáros területen fekvő, háromszintes, összesen 6000 négyzetméter alapterületű hajmáskéri kastélyt 1906-ban, tehát még az Osztrák–Magyar Monarchia idején császári és királyi tüzérségi „lövőiskolának” építették. Az utolsó biztosnak és hivatalosnak mondható létszámjelentés szerint 1920. március 15-én 1877 internált személyt őriztek Hajmáskéren.¹³ Az objektumra azonban a hadseregnek is szüksége volt, ezért aztán vissza is vették azt 1920 tavaszán.¹⁴

Ezzel párhuzamosan – vagyis 1920 áprilisában – jött létre a „Magyar Királyi Internálótábor Zalaegerszeg”, amely formális megszűnéséig, 1924 júliusáig az ország legjelentősebb tábora volt. Ugyanakkor a tábor korábbi funkciójára utalt, hogy 1923-ig katonák adták az őrszemélyzetet, és csak ekkor vette át a csendőrség ezt a feladatot. A belső szolgálatot – a 17329/1922 számú BM rendelet alapján – csak nyugállományú és politikailag megbízható (!) rendőrökből lehetett megszervezni. Ugyanakkor ez a szolgálat átmeneti jellegű volt, vagyis nem számított tényleges szolgáltatételnek. A rendőri személyzet kiválasztásánál szempont volt még az életkor (50 év alattiakat kerestek), valamint a családi állapot (nőtlennek, özvegynek vagy elválnak kellett lenni). Emellett természetesen külön igazolást kellett felmutatni tudni minden egyes rendőrnek az 1918–1919-es események alatti tevékenységéről.¹⁵

Tehát a tábor csak működésének utolsó időszakában volt tisztán a Belügyminisztérium ellenőrzése alatt. Az is teljesen evidens volt már a kezdetektől, hogy a táborról, a barakkokról, sőt az internáltak felszereléséről, ellátásáról is a belügyi

¹² Magából a táborból semmi nem maradt meg, annak 1923-as felszámolása után elbontották. Bár 1915 és 1923 között működött Csóton valamilyen besorolású tábor, de írásos dokumentáció gyakorlatilag nem maradt fenn róla. A csóti tábor utolsó lakói orosz, vagy inkább a cári Oroszország területéről származó asszonyok voltak, akiket a hazatért hadifoglyok feleségként hoztak haza. Többségüket azonban nem engedték letelepedni Magyarországon, hanem a tábor 1923-as felszámolása után Budapesten keresztül visszaszállították őket eredeti lakhelyükre, amely akkor már jórészt a Szovjetunió területén feküdt. A csóti leszerelőtáborról a legtöbb információ és fénykép a következő blogon található: KABA 2011.

¹³ MAKÓNÉ BUZÁS 2010: 195.

¹⁴ Érdekesség, hogy Hajmáskéren 1945–46-ban tiszti hadifogolytábor működött.

¹⁵ MAKÓNÉ BUZÁS 2010: 196.

tárcának kellett gondoskodnia. Ennek pontos mikéntjéről csak szórványos forrásaink vannak, de a 18596/1921 számú BM hirdetmény rávilágít a mechanizmusra:

„A magyar királyi belügyminiszterium 18596/921 szám alatt hirdetményt tesz közzé, mely szerint a zalaegerszegi internáló tábor részére azonnali szállításra 1500 darab takaró, /pokróc/, 1500 darab szalmazsák, 500 darab fejbánkos, 600 rend férfi- /munkás-/ öltöny /zubbony és nadrág, 200 férficipő /bakkancs/, 200 férfing. 200 férfi alsónadrág és 500 darab evőcsésze /csajka/ szükséges. A belügyminiszterium felhívja a szállítani szándékozó cégeket, hogy írásbeli árajánlataikat minta csatolásával a belügyminiszterium internáló osztályához folyó hó 25.-éig küldjék be. Budapest, 1921. szeptember 9. A miniszter rendeletéből: Baksa s.k. államrendőrségi tanácsos.”¹⁶

Vagyis a Belügyminisztérium – mai szóhasználatnál élve – közbeszerzési pályázaton döntött az internáltak ellátásához és a tábor működtetéséhez szükséges mindennapi használati tárgyak beszerzéséről.

A zalaegerszegi tábor a hajmáskéri szerepét vette át. Ez egybeesett az internálások csúcsával, amennyiben 1920. június 16-án már 2411 internáltat őriztek az éppen három hónapja működő táborban. Ez a feltételezhető induló létszámhoz képest 534 fős (28%-os) növekedés.¹⁷ Ugyanakkor tény, hogy az 1920. nyári csúcslétszámot követően folyamatosan és fokozatosan csökkent az internáltak száma: 1920. december 1-jén 1538, 1921. május 7-én 1191, 1923. június 14-én pedig már csak 775 internáltat őriztek a zalaegerszegi táborban.¹⁸ A tábor megszűnésekor, 1924 júliusában az MTI a következőt írta:

„A Népszava július 31.-i számában »Újra internálnak« cím alatt megjelent közleménnyel kapcsolatba, illetékes helyről ezeket közlik:

A cikknek azzal az állításával szemben, hogy 28-30 politikai internált van még a zalaegerszegi internáló táborban, hivatalos megállapítást nyert, hogy állambiztonsági szempontból mindössze két internált van. Még pedig: özvegy Komlós Béláné és Krausz Simon nevű kommunisták. Ezen kívül egy, név szerint Pleischer Ignác, hazatérő, volt hadifogoly van ott őrizetben. A táborban lévő összes többi egyéneket közbiztonsági szempontból vették őrizetbe.”¹⁹

¹⁶ MTI 1921.

¹⁷ A Nemzetgyűlés 61. ülése 1920. évi június hó 16-án, szerdán (1920): 403.

¹⁸ MAKÓNÉ BUZÁS 2010: 203.

¹⁹ MTI 1924a.

A tábor lakóinak jelentékeny része „természetesen” kommunista agitátor és/vagy terrorista volt a hivatalos indoklás szerint. Ennek pontos százalékos aránya természetesen időről időre változhatott, de az 1921. május 7-ei adatok szerint az 1191 főből 550 volt úgynevezett „kommunista bűncselekmény” miatt internálva, ami az összes internált 46%-át jelenti.

Vélelmezhető, hogy ez az arány – tehát hogy az internáltak hozzávetőleg fele kommunista múlt vagy cselekedet miatt volt internálva – a Szovjetunióval történt fogolycsere-egyezmény realizálásáig, illetve az internálások felülvizsgálatának elkezdéséig nagyjából általánosan elfogadható. A második legnagyobb internált csoport – legalábbis 1921. május 7-én – a kiutasított idegeneké volt, mintegy 300–320 fő. A harmadik legnépesebb internált csoportot a köztörvényes bűnözők (zsebtolvajok, visszaesők) tették ki, a maguk 230 fős létszámával. Mellettük még 50–60 zugkereskedőt és árdrágítót, 10–15 hazafiatlan magatartásút és 20–25 kémgyanús személyt találhattunk volna egy szemle alkalmával a zalaegerszegi internálótáborban.

1923 februárjában a 794 főből 426 volt köztörvényes bűnöző, vagy legalábbis rovott múltú, illetve 7 árdrágító. Az „államrendészeti szempontból veszedelmesek” száma 126 volt, ami mind abszolút számban, mind arányaiban elmarad az 1921. május 7-ei adatokhoz képest. Az előző adatsorban „ezüstérmes” kiutasított idegenek ekkor a 3. legnagyobb csoportot alkották a maguk 135 fős létszámával.²⁰

Mivel magyarázható, hogy viszonylag rövid idő alatt jelentősen csökkent a zalaegerszegi internálótáborban fogva tartottak száma? Egyik, de nem döntő oka a már említett Szovjetunióval kötött megállapodás volt. Sokkal meghatározóbb tényező, hogy 1920 novemberétől működött egy, az internálásokat felülvizsgáló bizottság Török István belügyminisztériumi osztálytanácsos vezetésével.²¹ Fontos hangsúlyozni, hogy a 4352/1920 számú BM rendelet már ekkor is előírta, hogy az internálás kezdetétől számított hat hónapon belül felül kell vizsgálni az ügyet, s javaslatot kell tenni vagy az internálás megszüntetésére, vagy annak további hatályban hagyására. Az összesen háromfős bizottságban Török mellett még egy ember volt a Belügyminisztériumból (Vay Kázmér miniszteri titkár) és egy az igazságügyi tárcától (Horváth Dániel miniszteri osztálytanácsos).

A bizottság munkája – és vélelmezhetően a józan belátáson alapuló működése – azt eredményezte, hogy az 1538 internált közül csakhamar 882 főt, vagyis az internáltak 57%-át szabadlábra helyezték. 1921 elején négytagúra bővült a bizottság Rác József rendőrtanácsossal. A kibővített bizottság tovább folytatta

²⁰ MAKÓNÉ BUZÁS 2010: 203–204.

²¹ A Nemzetgyűlés 117. ülése 1920. évi október hó 26-án, kedden (1920): 151–155.

a felülvizsgálatokat, s ennek eredményeképpen 1921. február 14-én már csak 314 internált volt a táborban. Mint ahogyan az a fentebbi, sporadikus létszámljelentésekből is kitűnik, a tavasz folyamán felszaladt 1191 főre az internáltak száma. A belügyi vezetés 1921 augusztusában újabb bizottságot küldött Zalaegerszegre, hogy vizsgálja felül az internálásokat. Ennek a bizottságnak Márffy István miniszteri osztálytanácsos volt a vezetője, helyettese pedig Bánó Iván rendőr főtanácsos.

A belügyi vezetés felajánlotta a munkáspártoknak, hogy delegálhatnak egy-egy tagot ebbe az új felülvizsgáló bizottságba. Ezt azonban a Szociáldemokrata Párt elutasította, mondván: ők általában elítélik az internálásokat, egy ilyen lépéssel pedig legitimálnák azt. A szocdemekkel szemben a Keresztény Szocialista Párt és a Magyarországi Munkáspárt képviseltette magát a grémiumban. Az új bizottság régi vehemenciával fogott munkához, s az internáltak száma újra elkezdett csökkenni.

Nem túlzás azt állítani, hogy a zalaegerszegi internálótábor kezdetektől a politikai támadások keresztüzében állt. Az emigránsok, a baloldali és liberális sajtó mellett nemegyszer nemzetgyűlési képviselők is élesen támadták a tábort, illetve annak – kisebb-nagyobb botrányoktól sem mindig mentes – működését.²² A szociáldemokrata képviselők pedig egyenesen az internálás mint eljárás pusztá létét tartották elfogadhatatlannak.

Nem mellékes, hogy a jogszolgáltatás különböző szerveinek, úgymint a bírói karnak és az ügyészségnek meglehetősen megosztott – s nyilván a személyes politikai nézetektől nem mentes – véleménye volt az internálás intézményrendszerét illetően.²³ A bírók között elterjedt vélekedés volt, hogy ha valaki letöltötte a neki kirótt büntetést valamelyik büntetés-végrehajtási intézetben, akkor internálással ugyanazért a tettért nem büntethető.

Az igazságügyi minisztérium azonban nem így ítélte meg az internálást. A minisztérium szerint ugyanis teljesen lényegtelen, hogy valaki elkövette-e az izgatás, a társadalmi rend veszélyeztetése stb. büntetteket, mivel ő személyében aggályos, gyanús. Sőt – megy tovább a minisztériumi érvelés –, ha valakit ilyen jellegű cselekményért elítéltek, az szabadulása után is veszélyes.

²² Erődi-Harrac Tihamér, Éhn Kálmán, Szabó József, Szeder Ferenc interpellációja a Nemzetgyűlésben, illetve az ennek kapcsán kialakult vita. In A Nemzetgyűlés 108. ülése 1923. évi március hó 7-én, szerdán (1923): 336–349.

²³ A bírók és az ügyészek már 1919 végén hivatalosan is jelezték, hogy jogi rendezése szükséges az internálásoknak. Felvetésüket a minisztertanács is megtárgyalta az 1919. november 28-ai ülésének 26. pontjában, de ekkor még nem tudott az a fajta jogi érvelés áttörni. MNL OL K 27, 123 doboz, 1919. november 28-ai minisztertanács ülés jegyzőkönyve.

1922 júliusában már a Budapesti Ügyvédi Kamara (BÜK) nyújtott be felterjesztést az igazságügyi minisztériumhoz az „internálás intézményének megszüntetése és az internálótáborok feloszlata” tárgyában.²⁴ A BÜK elismerte, hogy a Tanácsköztársaság bukása után szükség volt az internálás intézményére, de amióta a törvényhozás elfogadta az 1921. évi III. törvénycikket, azóta az – legalábbis a BÜK szerint – felesleges. A Kamara utalt még olyan általános jogi normákra, mint hogy bűncselekmény elkövetése nélkül nem büntethető senki, illetve hogy egy bűncselekmény elkövetéséért egy szankció szabható ki.

Az igazságügyi minisztérium a felvetéseket elintézte annyival, hogy az internálótáborok belügyi felügyelet alatt állnak, maga az internálás jogi szabályozása pedig kormányzati hatáskör. Tény az is, hogy 1922 szeptemberétől a két érintett tárca érdemi egyeztetéseket kezdett az internálások felszámolása végett.²⁵

Tapasztalható volt, hogy csökkent ugyan a politikai okokból internáltak száma, de ezzel párhuzamosan nőtt a köztörvényes bűnözők, illetve a vétséget elkövetők száma Zalaegerszegen. Ugyanis nemcsak a fővárosi zsebtolvajokat, hanem a prostituáltakat és a közveszélyes munkakerülőket is oda küldték, jó messzire a fővárostól. Erős túlzás lenne azt állítani, hogy a helyiek örültek a tábor fogolyösszetételében beállt változásnak. Mellettük egyre gyakrabban és egyre nagyobb számban tűntek fel nem magyar nemzetiségű, nehezen megállapítható személyazonosságú emberek is. Ilyen eset volt, amikor „[a]z állambiztonsági hatósághoz érkezett jelentések megerősítik, hogy a zalaegerszegi internáló táborban körülbelül 150 többnyire horvát nemzetiségű jugoszláv állampolgár van, akiknek személyazonosságát azonban a jugoszláv kormány nem tudta megállapítani. Internálásuk okát még kevésbé lehetett felderíteni.”²⁶

Végül az érdekelt felek belátták: az internálótábor eredeti feladatát ellátta, további működtetése nem indokolt. Az az ötlet, hogy alakítsák át dologházzá a közveszélyes munkakerülők számára, hamvába holt ideának bizonyult. 1923 májusában már nyíltan arról cikkeztek a sajtóban, hogy megszüntetik a zalaegerszegi internálótábort. Bár hivatalosan nem jelent meg, de egy újságcikk szerint Rakovszky Iván belügyminiszter 1924. december 15-ei hatállyal megszüntette a zalaegerszegi internálótábort.²⁷ Helyén egy évvel később tüdőbeteg-szanatórium nyitotta meg kapuját.

²⁴ MAKÓNÉ BUZÁS 2010: 217.

²⁵ MNL OL K 148, 372-1921, 8–10.

²⁶ MTI 1923.

²⁷ Vö. Csütörtökön adják át az internálótábort 1925; MTI 1924b.

IRODALOMJEGYZÉK

- A galíciai zsidók internálása (1919). *Zalai Közlöny*, 1919. december 6. Online: <https://zalai-kozlony.nagykar.hu/keptar/6167/46446/reszletek.html>
- A Nemzetgyűlés 61. ülése 1920. évi június hó 16-án, szerdán (1920). In *Nemzetgyűlési napló*, 1920. III. kötet. 1920. május 18. – 1920. június 26. Budapest: Athenaeum, 373–410. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1920_03/?pg=411&layout=s
- A Nemzetgyűlés 117. ülése 1920. évi október hó 26-án, kedden (1920). In *Nemzetgyűlési napló*, 1920. VI. kötet. 1920. szeptember 25. – 1920. november 12. Budapest: Athenaeum, 17–155. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1920_06/?pg=136&layout=s
- A Nemzetgyűlés 108. ülése 1923. évi március hó 7-én, szerdán (1923). *Nemzetgyűlési napló*, 1922. X. kötet. 1922. február 20. – 1922. március 14. Budapest: Athenaeum, 283–349. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1922_10/?pg=343&layout=s
- Csütörtökön adják át az internálótábor (1925). *Zalai Közlöny*, 1925. január 6. 3. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/ZalaiKozlony_1925_1/?pg=18&layout=s
- KABA Eszter (2011): Élet a csóti leszerelőtáborban. *A Nagy Háború írásban és képen*, 2011. március 16. Online: https://nagyhaboru.blog.hu/2011/03/16/elet_a_csoti_leszerelotaborban
- MAKÓNÉ BUZÁS Eleonóra (2010): A zalaegerszegi internálótábor, 1916–1924. In MOLNÁR András (szerk.): *Egerszegi Történeti Tanulmányok*. Zalaegerszeg: Millecentenárium Kiadó, 174–223.
- MTI (1920): A belügyminisztérium internálási osztályának éléről Barkóczy Lászlót ideiglenesen más osztályba helyezték. *Napi Hírek*, 1920. november 9. 3. kiadás. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1920_11_1/?pg=110&layout=s
- MTI (1921): A magyar királyi belügyminisztérium 18596/921 szám alatt hirdetményt tesz közzé. *Napi Hírek*, 1921. szeptember 13. 4. kiadás. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1921_09_1/?pg=185&layout=s
- MTI (1923): Belgrád, június 20. *Bizalmas Értesítések*, 1923. június 22., 1. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/BizalmasErtesitesek_1923_06_09/?pg=16&layout=s
- MTI (1924a): A Népszava július 31.-i számában „Ujra internálnak” cím alatt megjelent közleménnyel kapcsolatban illetékes helyről ezeket közlik. *Napi Hírek*, 1924. július 31. 8. kiadás. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1924_07_2/?pg=241&layout=s
- MTI (1924b): A zalaegerszegi internáló tábor megszüntetettvén, gazdasági ügyei felszámolattnak. *Napi Hírek*, 1924. december 6. 26. kiadás. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NapiHirek_1924_12_1/?pg=162&layout=s